

Rys. 4 pokazuje indykatrysy dla kryształu jednoosiowego: dodatniego i ujemnego. Długości półosi są proporcjonalne do wartości współczynników załamania kryształu. Każdy przekrój przechodzący przez oś optyczną i ją zawierający jest elipsą - nosi on nazwę przekroju głównego. Przekroje równoleżnikowe (poprzeczne, prostopadłe do osi optycznej) mają kształt kół.

W przypadku normalnego padania światła niespolaryzowanego na płytkę z kryształu o płaszczyznach tworzących wyciętych prostopadłe do osi optycznej, światło nie ulega załamaniu w kryształach i opuszcza go jako niespolaryzowane. Przy każdym innym kierunku padania występuje podwójne załamanie.

Dla kryształu jednoosiowego równanie indykatrysy ma postać

$$(x^2 + y^2) / n_0^2 + (z^2 / n_e^2) = 1 . \quad (42)$$

Elipsę w przekroju głównym opisu wzór

$$(x^2 / n_0^2) + (z^2 / n_e^2) = 1 , \quad (43)$$

gdzie x i z oznaczają współrzędne dowolnego punktu elipsy. Współrzędna x jest mierzona w kierunku prostopadłym do osi optycznej; współrzędna z – w kierunku równoległym. We współrzędnych biegunowych wzór (43) ma postać

$$r^2 = (n_0 n_e)^2 / \{n_0^2 \sin^2\theta + n_e^2 \cos^2\theta\} , \quad (44)$$

gdzie r jest promieniem wektorem mierzonym od środka elipsy do wybranego punktu elipsy, θ oznacza kąt między promieniem wektorem i osią x układu współrzędnych. W celu przeanalizowania propagacji światła w kierunkach różnych od kierunku osi optycznej i kierunku do niego prostopadłego, wykorzystamy zapis indykatrysy w przekroju głównym z zastosowaniem współrzędnych biegunowych.

Promień zwyczajny propaguje się zgodnie z prawem Snella, tzn. dla fali zwyczajnej współczynnik załamania wynosi n_0 niezależnie od kąta θ . Wektor $\mathbf{D}_0$ fali zwyczajnej jest prostopadły do płaszczyzny przekroju głównego; wektory $\mathbf{D}$ i $\mathbf{E}$ są wzajemnie równoległe.

Rozwiązanie dla promienia nadzwyczajnego jest bardziej skomplikowane – tylko gdy oś optyczna tworzy kąt prosty z płaszczyzną padania propagację można nadal opisać za pomocą wzoru Snella, podstawiając n_e w miejsce n_0 . Ogólnie, normalna do czoła falowego i kierunek promienia (tzn. kierunek propagacji dany wektorem Poyntinga) nie pokrywają się.

Jeśli płaszczyzna główna promienia e i płaszczyzna przekroju głównego pokrywają się, normalna do czoła falowego (ale nie promień e) spełnia prawo Snella. Wtedy z wzoru (44) rozkład przestrzenny współczynnika załamania opisują wzory

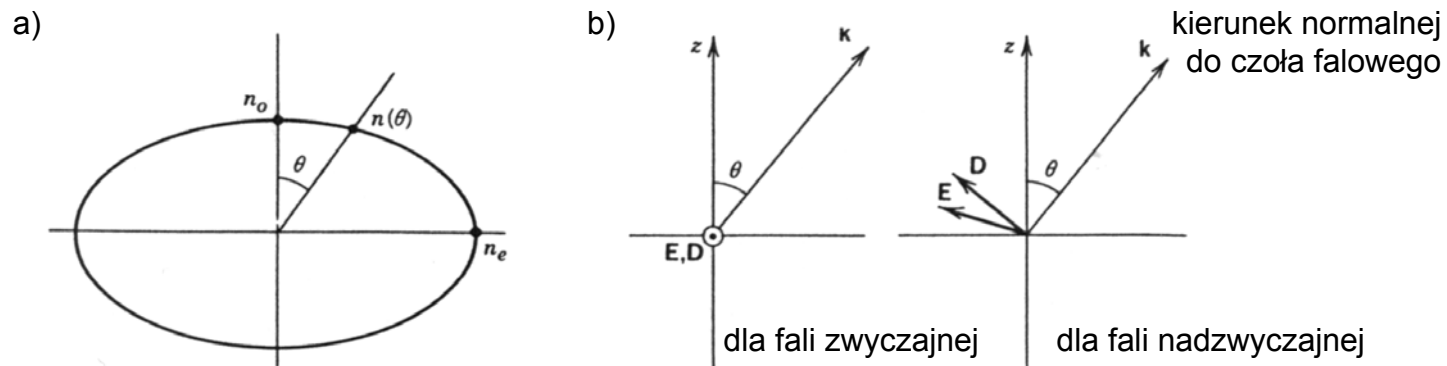
$$1/n^2(\theta) = (\sin^2\theta / n_e^2) + (\cos^2\theta / n_o^2), \quad (45a)$$

lub

$$n(\theta) = n_o n_e / \{n_o^2 \sin^2\theta + n_e^2 \cos^2\theta\}^{1/2}. \quad (45b)$$

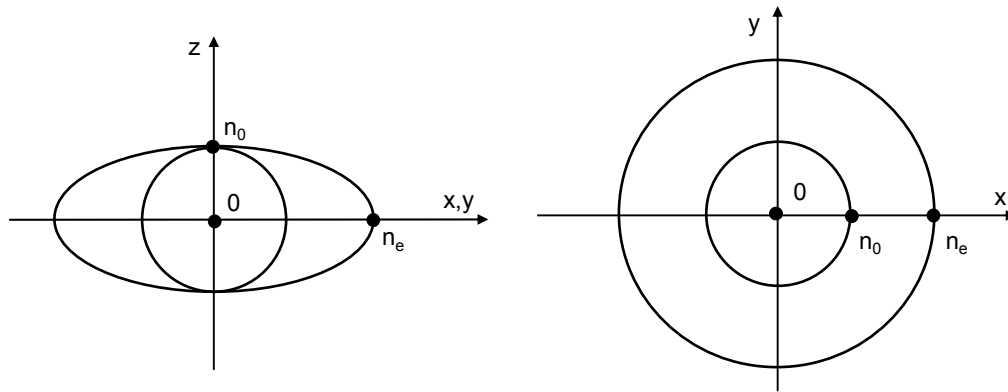
We wzorach (45a) i (45b) θ oznacza kąt między kierunkiem propagacji fali (normalną do czoła falowego) a osią optyczną ($\theta \leq 90^\circ$). Gdy $\theta = 0^\circ$, $n(\theta) = n_o$, a gdy $\theta = 90^\circ$, $n(\theta) = n_e$.

Wektor $\mathbf{D}_e$ zaburzenia nadzwyczajnego drga w płaszczyźnie przekroju głównego, jest on prostopadły do kierunku propagacji fali. Tak więc $\mathbf{D}_e$ nie jest równoległy do $\mathbf{E}$. Te wnioski o charakterze ogólnym, sygnalizowane już uprzednio, ilustruje rys. 5.

Rys. 5 Zmiana współczynnika załamania n_e w funkcji kąta θ między kierunkiem propagacji wiązki światła a osią optyczną (a); usytuowanie wektorów $\mathbf{D}$ i $\mathbf{E}$ w płaszczyźnie przekroju głównego dla fali zwyczajnej (o) i nadzwyczajnej (e). Kółko z kropką w środku oznacza, że wektor jest prostopadły do płaszczyzny rysunku i skierowany do czytelnika.

Na rys. 6 pokazano powierzchnie zmian współczynników załamania normalnych w płaszczyznach: a) przekroju głównego (zawierającej oś optyczną) i b) prostopadłej do niej dla jednoosiowego kryształu dodatniego, $n_e > n_o$. Na rysunku różnice między n_e i n_o zostały wyołbrzymione.

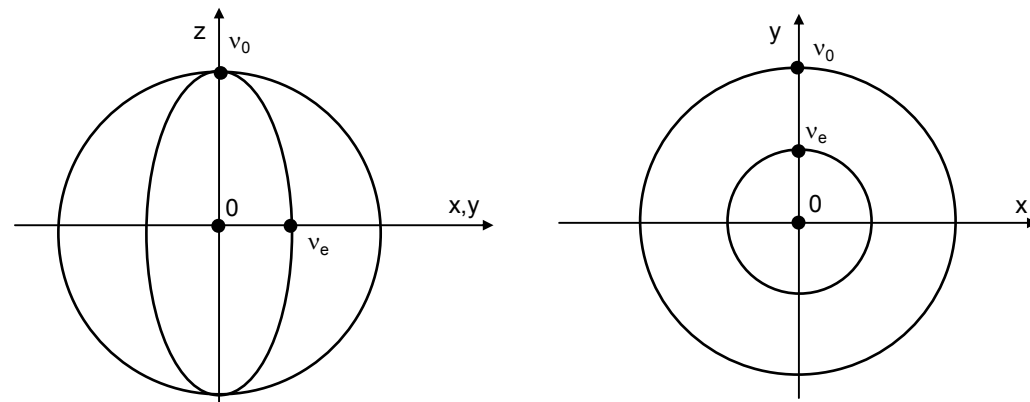
Rys. 6 Powierzchnie współczynników załamania w płaszczyźnie zawierającej oś optyczną (a) i płaszczyźnie prostopadłej do osi optycznej (b); jednoosiowy kryształ dodatni, $n_e > n_0$.

W praktyce użyteczne są tzw. powierzchnie falowe pozwalające wyznaczyć prędkości fazowe $c = \omega/k$ w kierunku propagacji. Można je wyznaczyć na drodze geometrycznej przez odkładanie na danym kierunku propagacji, od początku układu współrzędnych, odcinków proporcjonalnych do $1/n$ ($v' = c/n'$, $v'' = c/n''$), lub analitycznie przez wstawienie do wzorów zależności $v_x = v_y = c/n_0$ i $v_z = c/n_e$. Otrzymuje się

$$v'^2 = v_0^2, \quad (46)$$

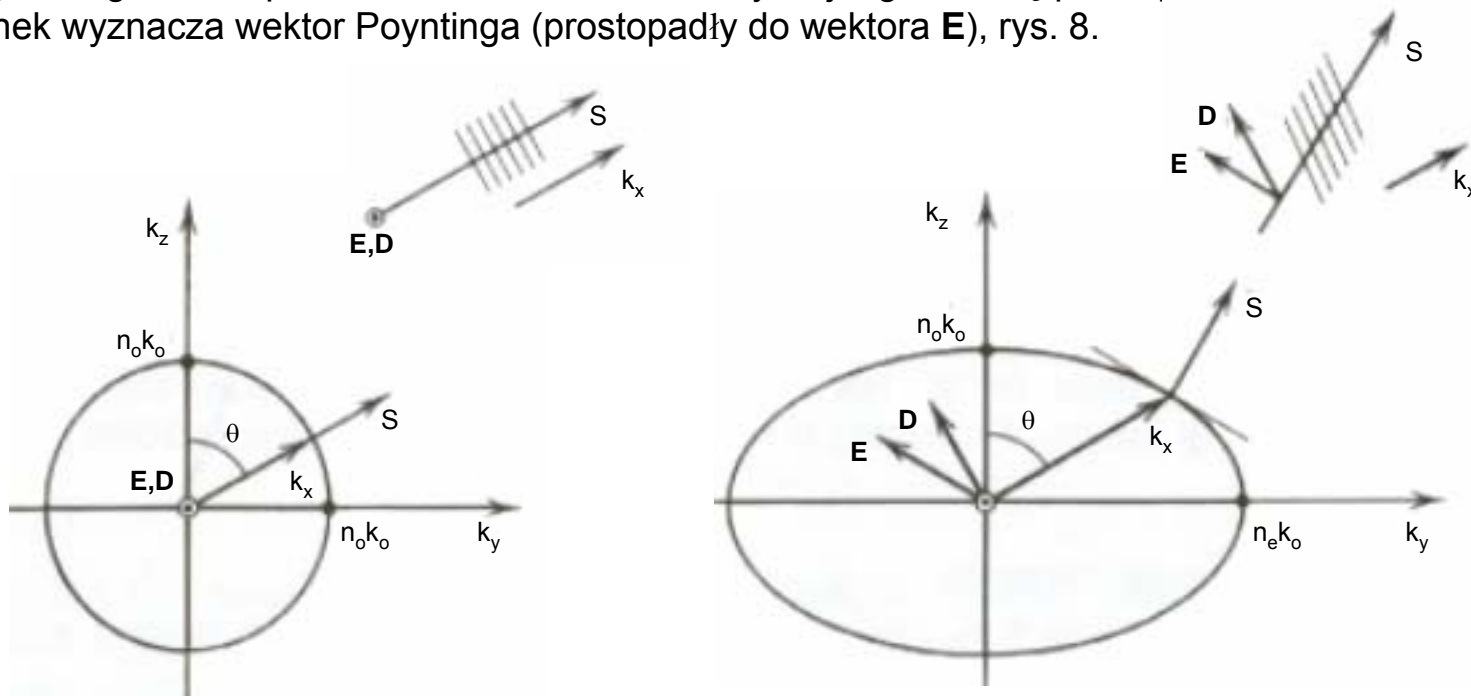
$$v''^2 = v_0^2 \cos^2\theta + v_e^2 \sin^2\theta. \quad (47)$$

Prędkość v' zaburzenia zwyczajnego nie zależy od kierunku propagacji podczas gdy prędkość fali nadzwyczajnej v'' zmienia się z kątem θ i tylko dla $\theta = 0$ (propagacja wzdłuż osi optycznej) $v'' = v'$. Na rys. 7 pokazano krzywe zmian prędkości zaburzeń w płaszczyźnie zawierającej oś optyczną i prostopadłej do niej dla kryształu dodatniego $n_e > n_0$ ($v_e < v_0$).

Rys. 7 Przekroje powierzchni falowych w płaszczyźnie zawierającej oś optyczną (a) i prostopadłej do niej (b) dla kryształu dodatniego $n_e > n_0$, $v_e < v_0$.

Podobną analizę można przeprowadzić dla propagacji promieni zaburzenia nadzwyczajnego. W tym przypadku kierunek transportu energii nie pokrywa się z kierunkiem $\mathbf{k}$ normalnej do czoła falowego (prostopadłym do wektora $\mathbf{D}$). W ogólności, promienie zaburzenia nadzwyczajnego nie są prostopadłe do ich czoła falowego, a ich kierunek wyznacza wektor Poyntinga (prostopadły do wektora $\mathbf{E}$), rys. 8.

Rys. 8 Zaburzenia: zwyczajne i nadzwyczajne, fala płaska propagująca się w kierunku $\mathbf{k}$ pod kątem θ do osi optycznej z w kryształcie jednoosiowym. a) fala zwyczajna, b) fala nadzwyczajna.

Przejęcie fali płaskiej przez anizotropową płytkę płaskorównoległą (podwójne załamanie)

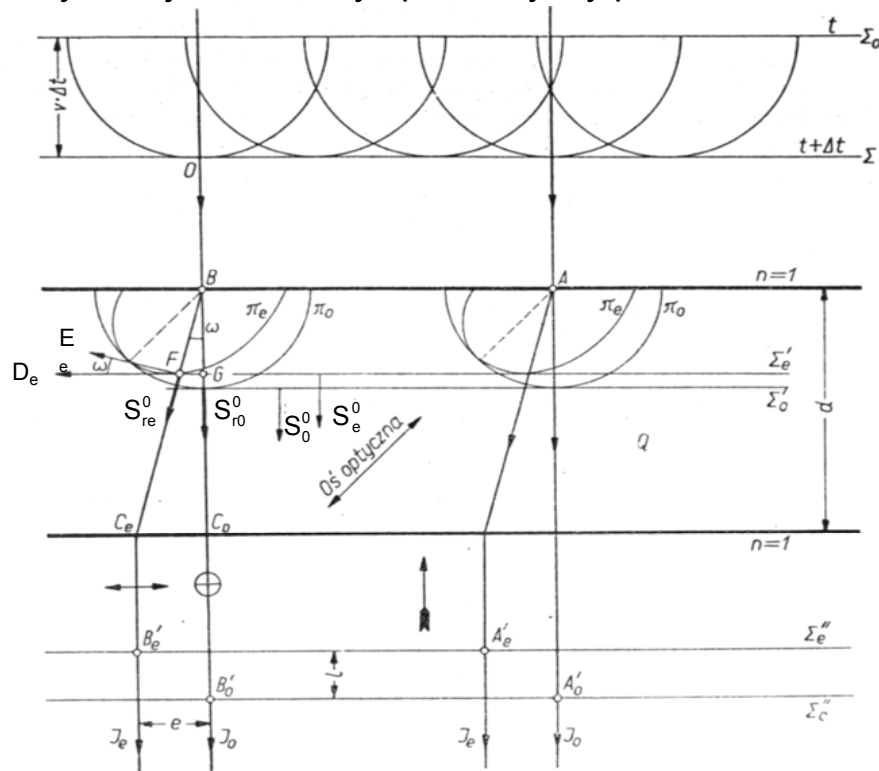
Rozważmy teraz załamanie fali płaskiej na powierzchni rozgraniczającej ośrodek izotropowy (np. powietrze, $n = 1$) i ośrodek anizotropowy. Warunek dopasowania fazy na powierzchni rozdziału wymaga, aby

$$k_0 \sin \theta_i = k \sin \theta, \quad (48)$$

gdzie θ_i i θ oznaczają kąty padania i załamania. Jednakże w ośrodku anizotropowym liczba falowa $k = n(\theta) k_0$ zależy od kąta załamania θ i stąd

$$\sin \theta_i = n(\theta) \sin \theta. \quad (49)$$

Z powodu anizotropowości ośrodka należy spodziewać się dwóch wiązek załamanych o różnych kierunkach propagacji i polaryzacjach. Sytuację pokazuje rys. 9, gdzie zilustrowano przypadek przechodzenia przez kryształ jednoosiowy i płaszczyzny padania równoległej do osi optycznej.

Rys. 9 Przechodzenie fali płaskiej przez płytkę płaskorównoległą z jednoosiowego materiału anizotropowego.

spolaryzowane liniowo i wzajemnie prostopadłe, a ich wektory indukcji elektrycznej $\mathbf{D}$ są prostopadłe do kierunków rozchodzenia się tych zaburzeń (wyznaczonych wektorami $\mathbf{s}_e^0$ i $\mathbf{s}_0^0$). Dla zaburzenia nadzwyczajnego wektor $\mathbf{D}_e$ leży w płaszczyźnie zawierającej oś optyczną, zaś wektor $\mathbf{D}_0$ leży w płaszczyźnie prostopadłej.

Z każdego punktu fali płaskiej docierającej do granicy dwóch ośrodków rozchodzą się fale wtórne w postaci dwóch zaburzeń: zwyczajnego i nadzwyczajnego. Po pewnym czasie fale wtórne tworzą powierzchnie falowe π_0 i π_e charakterystyczne dla danego kryształu i kierunku osi optycznej. Obwiedniami tych fal są powierzchnie Σ_e' i Σ_0' stanowiące płaskie powierzchnie falowe w ośrodku anizotropowym. Należy zwrócić uwagę, że warunek dopasowania fazowego jest spełniony: czoła falowe obydwu załamanych zaburzeń są równoległe do powierzchni rozdziału ośrodków i powierzchni czoła falowego wiązki padającej. Promień OB w ośrodku izotropowym, prostopadły do czoła falowego, w ośrodku anizotropowym zostaje rozdzielony na dwa promienie: BC_0 i BC_e . Promień zwyczajny BC_0 , o sferycznym czole falowym, rozchodzi się zgodnie z prawami ośrodka izotropowego. Promień nadzwyczajny BC_e , mimo padania wzdłuż normalnej do powierzchni rozdziału ($\theta_i = 0$), zostaje załamany o kąt ω , którego wartość zależy od położenia osi optycznej i różnicy współczynników załamania $n_e - n_0$. Z równań Maxwella można również udowodnić, jak wspomniano wyżej, że oba zaburzenia są

Ponieważ kierunek rozchodzenia się energii $\mathbf{s}_r$ jest prostopadły do wektora elektrycznego, w przypadku promienia nadzwyczajnego nie może się on pokrywać kierunkiem rozchodzenia się fali $\mathbf{s}_e$. Miarą prędkości fali jest odcinek BG, a prędkości promienia odcinek BF.

Z dotychczasowych rozważań wynika, że wiązka o płaskim czole falowym padająca na płytkę płaskorównoległą z materiału dwójłomnego pod kątem $\theta_i = 0$ tworzy dwie wiązki o płaskich czołach falowych przesunięte względem siebie w przestrzeni:

- ◆ w kierunku rozchodzenia się fal o odległość l ,
- ◆ w kierunku do niego prostopadłym, w płaszczyźnie zawierającej oś optyczną, o odległość e .

Obydwa przesunięcia zależą od położenia osi optycznej w płytce, jej grubości oraz dwójłomności $n_e - n_o$. Dla przypadku pokazanego na rys. 9 mamy $l = (n_e - n_o)d$, gdzie d oznacza grubość płytki.

W przypadku ogólnym zaburzenie nadzwyczajne o czole falowym Σ_e i zaburzenie zwyczajne o czole Σ_o o wzajemnie prostopadłych polaryzacjach liniowych dają w wyniku superpozycji zaburzenie o polaryzacji eliptycznej.

Aktywność optyczna

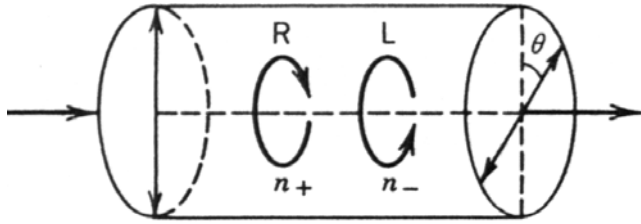
Pewne materiały wykazują tzw. aktywność optyczną, to znaczy powodują obrót płaszczyzny polaryzacji liniowej fali przez nie przechodzącej. W odróżnieniu od dotychczas omówionych ośrodków, w których ortogonalne składowe są spolaryzowane liniowo, ortogonalne składowe ośrodka aktywnego są spolaryzowane kołowo prawo- i lewoskrętnie i propagują się z różnymi prędkościami fazowymi. Przykłady materiałów aktywnych to kwarc, selen, telur, dwutlenek teluru oraz wiele materiałów organicznych.

Opis za pomocą rachunku wektorowego Jonesa

Parametr zdolności skręcającej Γ_0 (obróć na jednostkę długości) można wyznaczyć, między innymi, za pomocą rachunku wektorowego Jonesa. Polaryzację liniową można przedstawić jako superpozycję polaryzacji kołowych prawo i lewoskrętnych o jednakowych amplitudach, tzn.

$$\begin{bmatrix} \cos \psi \\ \sin \psi \end{bmatrix} = \frac{1}{2} e^{-i\psi} \begin{bmatrix} 1 \\ i \end{bmatrix} + \frac{1}{2} e^{i\psi} \begin{bmatrix} 1 \\ -i \end{bmatrix}, \quad (50)$$

gdzie ψ oznacza początkowy azymut polaryzacji. Po propagacji na odległości d mamy

Rys. 10 Obrót Γ płaszczyzny polaryzacji liniowej w ośrodku aktywnym gdy $n_R < n_L$.
 Kołowa składowa prawoskrętna R propaguje się szybciej od składowej lewoskrętniej L, $\Gamma > 0$.

$$\frac{1}{2} e^{-i\psi} e^{i\varphi_R} \begin{bmatrix} 1 \\ i \end{bmatrix} + \frac{1}{2} e^{i\psi} e^{i\varphi_L} \begin{bmatrix} 1 \\ -i \end{bmatrix} = e^{i\varphi_0} \begin{bmatrix} \cos\left(\psi - \frac{\varphi}{2}\right) \\ \sin\left(\psi - \frac{\varphi}{2}\right) \end{bmatrix}, \quad (51)$$

gdzie $\varphi_R = 2\pi n_R d / \lambda_0$, $\varphi_L = 2\pi n_L d / \lambda_0$ (zmiany fazy dla polaryzacji prawo i lewoskrętniej), $\varphi_0 = (\varphi_R + \varphi_L) / 2$, $\varphi = \varphi_L - \varphi_R = 2\pi(n_L - n_R)d / \lambda_0$. Wektor Jonesa przedstawia wiązkę o polaryzacji liniowej obróconej o kąt $\varphi/2 = \pi(n_L - n_R)d / \lambda_0$.

W przypadku zawracania wiązki przez odbicie od zwierciadła ustawionego za ośrodkiem aktywnym i ponownej (przeciwbieżnej do poprzedniej) propagacji przez ten sam ośrodek uzyskuje się pierwotny azymut polaryzacji liniowej.

Opis za pomocą wektorowej reprezentacji światła spolaryzowanego

Przedstawmy teraz zjawisko aktywności optycznej za pomocą wektorowego opisu światła spolaryzowanego wprowadzonego przez Fresnela i nadal często stosowanego.

Dla przypomnienia, składowe pola wiązki płaskiej propagującej się wzdłuż osi z mają postać

$$E_x(z,t) = E_{0x} \cos(kz - \omega t + \delta_x), \quad E_y(z,t) = E_{0y} \cos(kz - \omega t + \delta_y).$$

W płaszczyźnie xy konstruujemy wektor $\mathbf{E}(z,t)$

$$\mathbf{E}(z,t) = E_x(z,t)\mathbf{i} + E_y(z,t)\mathbf{j}, \quad (52)$$

gdzie $\mathbf{i}$ i $\mathbf{j}$ są wektorami jednostkowymi dla kierunków x i y. Mamy teraz

$$\mathbf{E}(z,t) = E_{0x} \cos(kz - \omega t + \delta_x)\mathbf{i} + E_{0y} \cos(kz - \omega t + \delta_y)\mathbf{j}. \quad (53)$$

Pole optyczne można również zapisać jako

$$E_x(z,t) = E_{0x} \cos(kz - \omega t + \delta_x) = \text{Re} \{E_{0x} \exp[i(kz - \omega t + \delta_x)]\}, \quad (54)$$

$$E_y(z,t) = E_{0y} \cos(kz - \omega t + \delta_y) = \text{Re} \{E_{0y} \exp[i(kz - \omega t + \delta_y)]\}, \quad (55)$$

W postaci zespolonej wektor $\mathbf{E}(z,t)$ ma postać

$$\mathbf{E}(z,t) = E_{0x} \exp(i\delta_x)\mathbf{i} + E_{0y} \exp(i\delta_y)\mathbf{j}. \quad (56)$$

W ostatnim wzorze pominięto czynnik $\exp(i(kz - \omega t))$, gdyż znika on przy obliczaniu intensywności. Modyfikując zapis wzoru (56) do postaci

$$\mathbf{E}(z,t) = E_{0x}\mathbf{i} + E_{0y} \exp(i\delta)\mathbf{j} \quad (57)$$

i wprowadzając ponownie $\exp(i(kz - \omega t))$ do (57), po uwzględnieniu tylko części rzeczywistej uzyskujemy zapis

$$\mathbf{E}(z,t) = E_{0x} \cos(kz - \omega t)\mathbf{i} + E_{0y} \cos(kz - \omega t + \delta)\mathbf{j} \quad (58)$$

stanowiący wektorową reprezentację światła spolaryzowanego eliptycznie. Dla szczególnych wartości δ równych 0° i 180° dostajemy światło spolaryzowane liniowo o azymucie ψ , $\tan \psi = E_{0y} / E_{0x}$. Gdy jedna z wartości E_{0y} lub E_{0x} jest równa zero, otrzymujemy światło spolaryzowane liniowo, odpowiednio, poziomo lub pionowo. Ogólnie, dla światła spolaryzowanego liniowo

$$\mathbf{E}(z,t) = (E_{0x} \mathbf{i} \pm E_{0y} \mathbf{j}) \cos(kz - \omega t). \quad (59)$$

Inny specjalny przypadek występuje dla $\delta = -90^\circ$ lub 90° , przy którym elipsa polaryzacji redukuje się do standardowej postaci. Kolejne uproszczenie to postać koła jeśli $E_{0x} = E_{0y} = E_0$. Dla $\delta = -90^\circ$ wzór (58)

$$\mathbf{E}(z,t) = E_0 [\cos(kz - \omega t)\mathbf{i} + \sin(kz - \omega t)\mathbf{j}], \quad (60)$$

a dla $\delta = 90^\circ$

$$\mathbf{E}(z,t) = E_0 [\cos(kz - \omega t)\mathbf{i} - \sin(kz - \omega t)\mathbf{j}]. \quad (61)$$

Wzór (60) opisuje wektor $\mathbf{E}(z,t)$ obracający się w kierunku przeciwnym do kierunku obrotu wskazówek zegara z częstotliwością kołową ω , czyli opisuje światło spolaryzowane kołowe lewoskrętnie, $\mathbf{E}_l(z,t)$. Wzór (61) opisuje światło spolaryzowane kołowo prawoskrętnie, $\mathbf{E}_r(z,t)$. Zauważmy również, że

$$\mathbf{E}_l(z,t) + \mathbf{E}_r(z,t) = 2E_0 \cos(\omega t - kz)\mathbf{i} = E_x(z,t)\mathbf{i}. \quad (62)$$

Wniosek : światło spolaryzowane liniowo można uzyskać z dwóch wiązek równych amplitudach i przeciwnych polaryzacjach kołowych. Nierówność amplitud prowadzi do polaryzacji eliptycznej.

Zastosujmy teraz powyższą reprezentację do opisu propagacji wiązki przez ośrodek optycznie aktywny. Fresnel zasugerował, że dla wiązki o polaryzacji kołowej prawoskrętnej mamy w takim ośrodku liczbę falową k_R , a dla wiązki lewoskrętnej liczbę falową k_L . Zapiszmy teraz $E_x(z,t)$ i $E_y(z,t)$ oddzielnie. Pominie my czynnik ωt gdyż nie będzie on odrywał roli w ostatecznym zapisie.

Dla składowej $E_x(z)$, posługując się składowymi zaburzeniami kołowymi, wzory (60) i (61) mamy

$$\mathbf{E}_{Rx}(z) = \frac{1}{2} E_x [\cos(k_R z)\mathbf{i} - \sin(k_R z)\mathbf{j}], \quad (63a)$$

$$\mathbf{E}_{Lx}(z) = \frac{1}{2} E_x [\cos(k_L z)\mathbf{i} + \sin(k_L z)\mathbf{j}]. \quad (63b)$$

Po dodaniu (63a) i (63b) w płaszczyźnie $z = 0$ otrzymujemy

$$\mathbf{E}_{Rx}(0) + \mathbf{E}_{Lx}(0) = E_x \mathbf{i}. \quad (64)$$

Podobnie dla składowej $E_y(z)$ można zapisać

$$\mathbf{E}_{Ry} = \frac{1}{2} E_y [\sin(k_R z)\mathbf{i} + \cos(k_R z)\mathbf{j}], \quad (65a)$$

$$\mathbf{E}_{Ly} = \frac{1}{2} E_y [-\sin(k_L z)\mathbf{i} + \cos(k_L z)\mathbf{j}]. \quad (65b)$$

$$\mathbf{E}_{Ry}(0) + \mathbf{E}_{Ly}(0) = E_y \mathbf{j}. \quad (66)$$

Całkowite pole optyczne w ośrodku aktywnym

$$\begin{aligned} \mathbf{E}'(z) = E_x' \mathbf{i} + E_y' \mathbf{j} = \mathbf{E}_{Rx} + \mathbf{E}_{Lx} + \mathbf{E}_{Ry} + \mathbf{E}_{Ly} = \mathbf{i} \{ (E_x/2) [\cos k_R z + \cos k_L z] + (E_y/2) [\sin k_R z - \sin k_L z] \} \\ + \mathbf{j} \{ (-E_x/2) [\sin k_R z - \sin k_L z] + (E_y/2) [\cos k_R z + \cos k_L z] \}. \end{aligned} \quad (67)$$

Po skorzystaniu z zależności trygonometrycznych i opuszczeniu wyrazów nie mających wpływu na rozważane właściwości zjawiska otrzymujemy

$$E_x'(z) = \frac{E_x}{2} \cos \frac{(k_R - k_L)z}{2} + \frac{E_y}{2} \sin \frac{(k_R - k_L)z}{2} \quad (68a)$$

$$E_y'(z) = -\frac{E_x}{2} \sin \frac{(k_R - k_L)z}{2} + \frac{E_y}{2} \cos \frac{(k_R - k_L)z}{2} \quad (68b)$$

Zauważając, że wzory (68a) i (68b) opisują obroty E_x i E_y , można je przedstawić w postaci wektora Stokesa i macierzy Muellera jako

$$\begin{pmatrix} S'_0 \\ S'_1 \\ S'_2 \\ S'_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \cos 2\Gamma & \sin 2\Gamma & 0 \\ 0 & -\sin 2\Gamma & \cos 2\Gamma & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} S_0 \\ S_1 \\ S_2 \\ S_3 \end{pmatrix} \quad (69a)$$

gdzie

$$\Gamma = \frac{1}{2} (k_R - k_L) z. \quad (69b)$$

Kąt obrotu Γ można wyrazić za pomocą współczynników załamania n_R i n_L ośrodka i długości fali λ

$$k_R = k_0 n_R = (2\pi/\lambda) n_R, \quad (70a)$$

$$k_L = k_0 n_L = (2\pi/\lambda) n_L, \quad (70b)$$

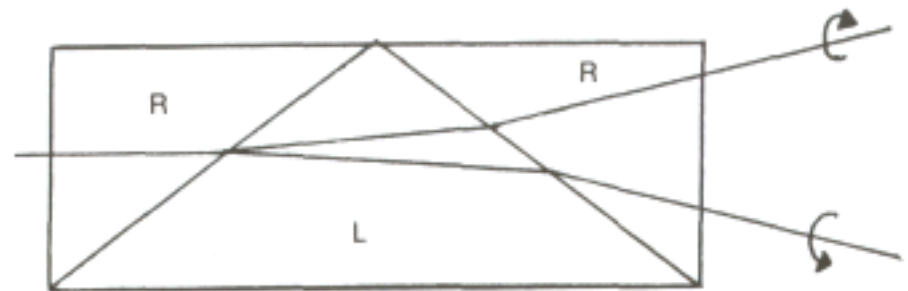
gdzie $k_0 = 2\pi/\lambda$. Jeśli $n_R \leq n_L$ ośrodek jest ośrodkiem prawoskrętnym, jeśli $n_R \geq n_L$ mamy do czynienia z ośrodkiem lewoskrętnym. Podstawiając (70) do (69)

$$\Gamma = \pi |(n_R - n_L)| z / \lambda. \quad (71)$$

Wielkość $\Gamma_0 = \Gamma/d$, gdzie d oznacza drogę geometryczną światła w ośrodku aktywnym, nosi nazwę zdolności skręcającej. Dla kwarcu (oświetlenie lampą sodową) mamy $21.7^\circ/\text{mm}$, skąd $|n_R - n_L| = 7.1 \times 10^{-5}$.

Fresnel wykazał istnienie składowych kołowych i rozdzielił je za pomocą oryginalnej konstrukcji pryzmatu złożonego z kwarcu typu R i L, patrz rys. 11.

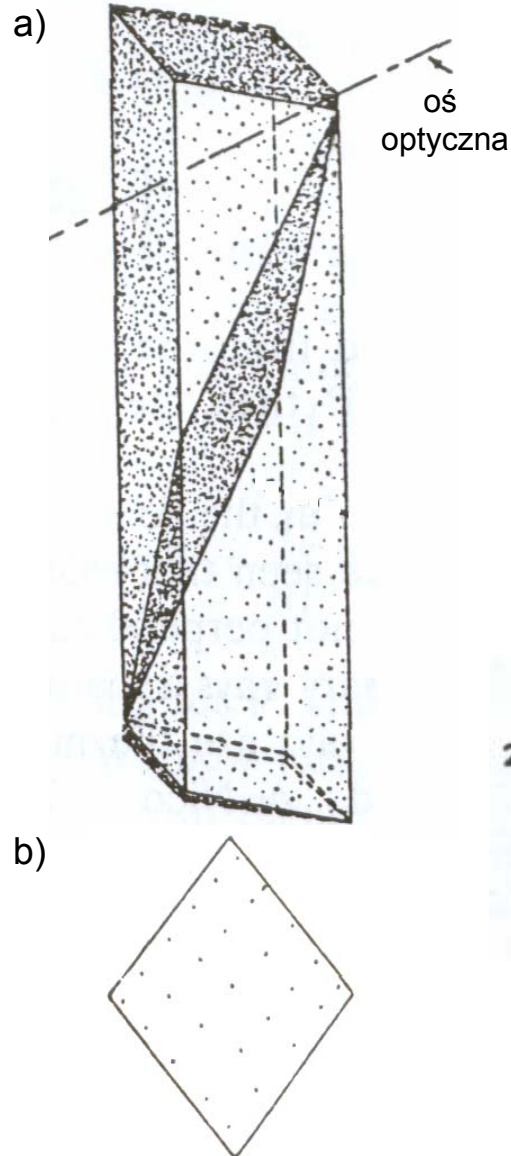
Na każdej powierzchni załamującej rośnie kątowa separacja między składowymi kołowymi, gdyż składowa prawoskrętna rozchodzi się szybciej w kwarcu R i wolniej w kwarcu L. Odwrotna sytuacja dotyczy składowej lewoskrętnej. Pierwsza składowa uginana jest ku górze, druga w dół.

Rys. 11 Konstrukcja pryzmatu Fresnela do wizualizacji aktywności optycznej i kołowej polaryzacji światła

Polaryzatory wykorzystujące zjawisko dwójłomności

Pryzmat Nicola

Rys. 12 Budowa pryzmatu Nicola (a), przekrój poprzeczny (b).

Pryzmat Nicola ma już znaczenie historyczne (pierwszy skonstruowany pryzmat polaryzacyjny) i został wyparty przez inne pryzmaty takie jak Glana-Thompsona, Glana-Foucaulta, Rochona czy Wollastona (patrz dalsza część wykładu). Jest on jednak często omawiany dla celów dydaktycznych.

Dwie części składowe pryzmatu Nicola są wykonane z kalcytu. Płaszczyzny cięcia pryzmatów składowych tworzą kąt 90° z płaszczyzną zawierającą oś optyczną i normalną do powierzchni czołowych (wejściowej i wyjściowej), są one sklejone balsamem kanadyjskim o współczynniku załamania 1.53. Wartość ta mieści się między współczynnikami załamania kalcytu $n_o = 1.658$ i $n_e = 1.486$. Zasada działania pryzmatu polega na eliminacji zaburzenia zwyczajnego (poprzez całkowite wewnętrzne odbicie i absorpcję) i transmisji zaburzenia nadzwyczajnego.

Przedstawmy typowe obliczenia dla biegu promienia zwyczajnego w pryzmacie Nicola. Niech kąt padania niespolaryzowanej wiązki światła na wejściową powierzchnię czołową wynosi 22° , rys. 13.

Rys. 13 Schemat biegu promienia zwyczajnego w pryzmacie Nicola

Należy wyznaczyć:

- ◆ kąt załamania i_1' promienia o na pierwszej powierzchni,
- ◆ kąt graniczny dla całkowitego wewnętrznego odbicia w kalcycie przy padaniu na warstwę balsamu kanadyjskiego,
- ◆ kąt padania i_2 na powierzchnię warstwy balsamu kanadyjskiego.

Ad. a)

$$n_{\text{pow}} \sin 22^\circ = n_{\text{okalc}} \sin i_1'$$

$$0.375 = 1.658 \sin i_1'$$

$$\sin i_1' = 0.22594$$

$$i_1' = 13.06^\circ$$

Ad. b)

$$n_{\text{kalc}} \sin i_{\text{gran}} = n_{\text{bals}} \sin 90^\circ \quad (\text{dla całk. wewn. odbicia})$$

$$\sin i_{\text{gran}} = 1.53 / 1.658$$

$$i_{\text{gran}} = 67.3^\circ$$

Ad. c)

$$i_1' + i_2 + 90^\circ = 180^\circ \quad \text{skąd} \quad i_2 = 90^\circ - i_1' = 76.94^\circ > i_{\text{gran}}$$

Kąt padania $i_2 = 76.94^\circ$ jest większy od kąta granicznego 67.3° . A więc promień zwyczajny o zostanie odbity od warstwy balsamu kanadyjskiego.

Pryzmaty Nicola są doskonałymi polaryzatorami, ale są one drogie i mają ograniczone pole do około 28° .

Polaryzatory (pryzmaty) Glana-Foucaulta i Glana-Thompsona

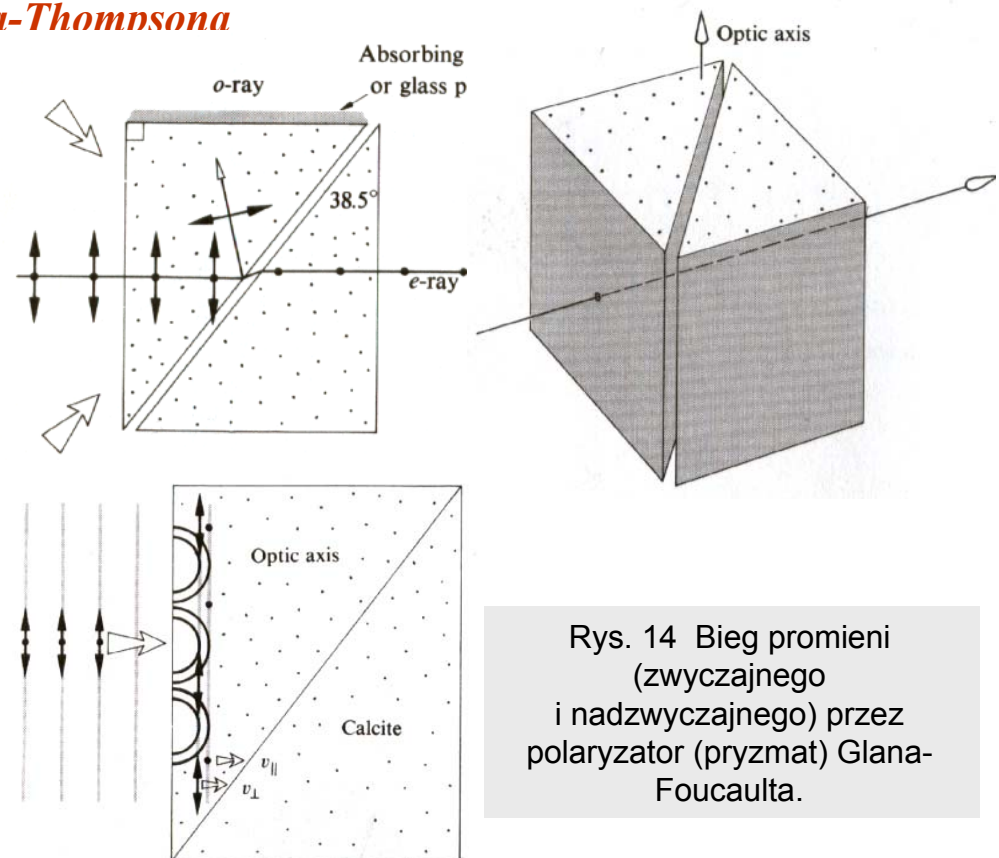
Polaryzator Glana-Foucaulta (Glana-powietrze) jest zbudowany z dwóch pryzmatów prostokątnych wykonanych z kalcytu; pasmo widmowe od około 230 nm do 5000 nm. Bieg promieni o i e pokazuje rysunek 14.

Gdy kąt padania na powierzchnię kalcyt/powietrze wynosi $i_{c/a}$, należy zapewnić aby

$$n_e < 1 / \sin i_{c/a} < n_o.$$

Spełnienie tego warunku prowadzi do całkowitego wewnętrznego odbicia promienia zwyczajnego.

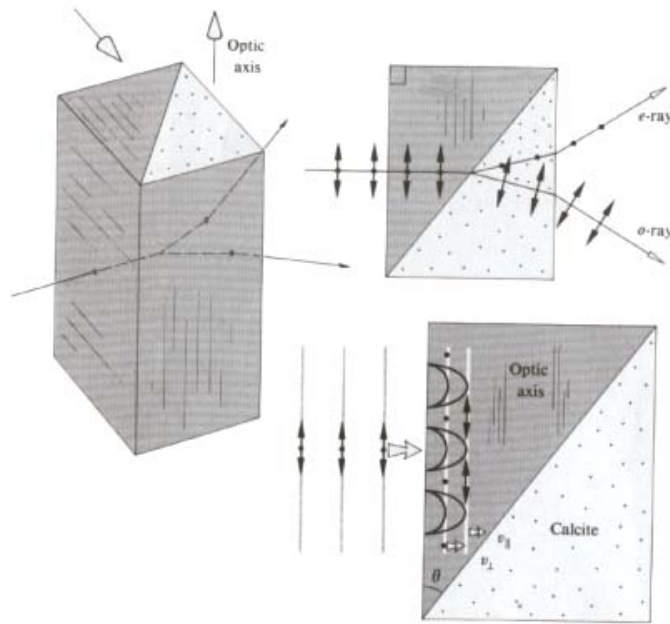
Jeśli pryzmaty są sklejone (w ultrafiolecie: gliceryna lub olej mineralny) i mają odpowiednio dobrany kąt łamiący α - to taki polaryzator (pryzmat) nosi nazwę Glana-Thompsona. Jego apertura wynosi około 30° , dla polaryzatora Glana-Foucaulta tylko około 10° . W przypadku polaryzatora G-F można jednak stosować promieniowanie laserowe o większej

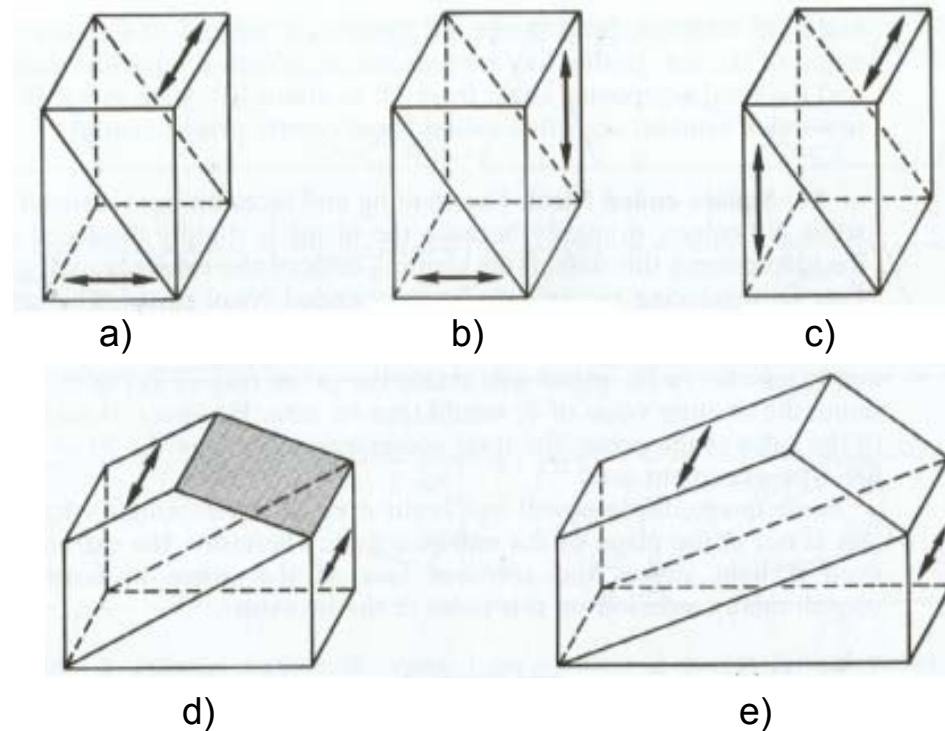
Rys. 14 Bieg promieni (zwyczajnego i nadzwyczajnego) przez polaryzator (pryzmat) Glana-Foucaulta.

mocy. Przy pracy ciągłej dopuszczalne powierzchniowe gęstości mocy wynoszą: dla polaryzatora G-T około 1 W/cm^2 , dla G-F: około 100 W/cm^2 .

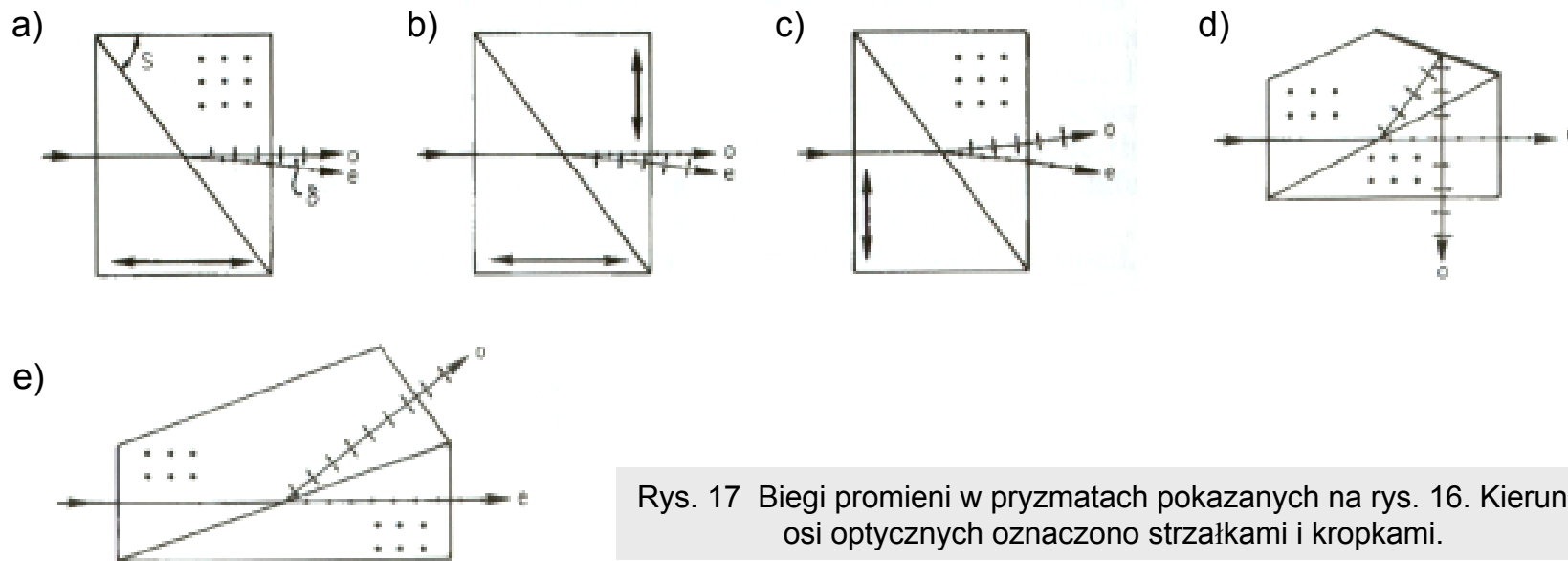
Przez sklejenie pryzmatów dwójłomnych z różnie zorientowanymi osiami optycznymi uzyskuje się kątowe rozdzielanie promieni spolaryzowanych w dwóch wzajemnie prostopadłych kierunkach. Podział następuje w wyniku niejednakowego załamania składowych na granicy dwóch ośrodków, z których przynajmniej jeden jest dwójłomny. Poniżej pokazano bieg promieni w tzw. pryzmacie Wollastona oraz rysunki innych, wybranych polaryzatorów dwójłomnych.

Rys. 15 Bieg promieni w pryzmacie (polaryzatorze) Wollastona.

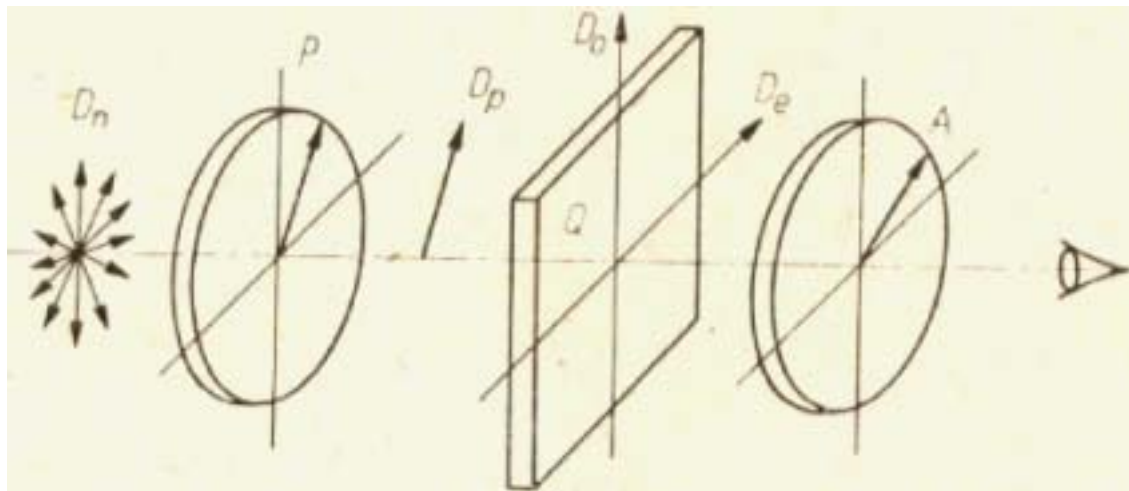
Rys. 16 Trójwymiarowa reprezentacja różnych polaryzatorów z rozdzielaniem wiązki zwyczajnej i nadzwyczajnej na wyjściu: a) pryzmat Rochona, b) pryzmat Senarmonta, c) pryzmat Wollastona, d) pryzmat Fostera (zaciemniona powierzchnia – powierzchnia odbijająca), e) wersja pryzmatu Glana-Thompsona.

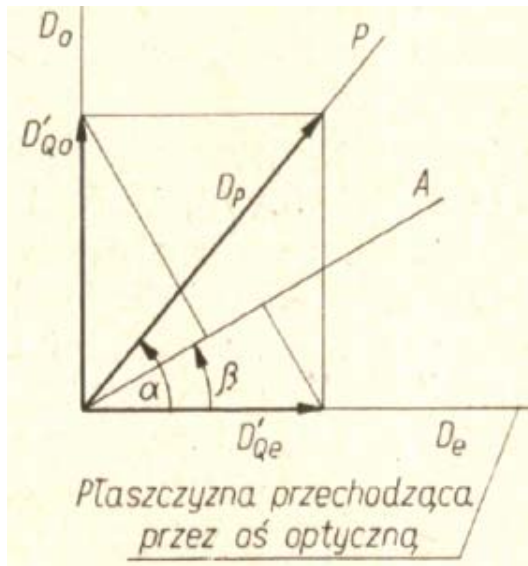
Rys. 17 Biegi promieni w pryzmatach pokazanych na rys. 16. Kierunki osi optycznych oznaczono strzałkami i kropkami.

Transmisja światła spolaryzowanego przez płytkę dwójłomną

Rozważmy teraz przejście światła spolaryzowanego liniowo przez płytkę wykonaną z materiału dwójłomnego. Sytuację pokazuje rys. 18.

Rys. 18 Przejście światła spolaryzowanego liniowo przez płytkę wyciętą z materiału dwójłomnego. P – polaryzator, Q – płytkę z materiału dwójłomnego, A – analizator, D – wektory indukcji elektrycznej (w poszczególnych elementach polaryzacyjnych P, Q i A).

Rys. 19 Usytuowanie płaszczyzn przepuszczania polaryzatora i analizatora względem układu współrzędnych w celu wyznaczenia składowych pola optycznego.

Celem jest wyznaczenie i analiza intensywności za analizatorem w funkcji azymutów polaryzatora (α) i analizatora (β) odniesionych do układu współrzędnych o osiach odpowiadających kierunkom wektorów indukcji elektrycznej zaburzenia zwyczajnego (D_o) i nadzwyczajnego (D_e) w płytce. Przypomnijmy, że D_e leży w płaszczyźnie przekroju głównego zawierającej oś optyczną.

Gdy $\alpha = 0$ lub $\alpha = \pi/2$, płytka nie wpływa na stan polaryzacji wiązki. Załóżmy dowolny kąt α między płaszczyzną drgań polaryzatora a osią D_e (kierunkiem wektora indukcji elektrycznej fali nadzwyczajnej). Zaburzenia składowe w płytce opisują zależności

$$D_{Qe} = D_P \cos\alpha, \quad (72a)$$

$$D_{Qo} = D_P \sin\alpha, \quad (72b)$$

gdzie D_P oznacza amplitudę zaburzenia padającego na płytkę dwójłomną. Za analizatorem mamy następujące składowe

$$D_{Ae} = D_{Qe} \cos\beta, \quad (73a)$$

$$D_{Ao} = D_{Qo} \sin\beta. \quad (73b)$$

Wynikowe zaburzenie nadzwyczajne za analizatorem opisuje wzór

$$D_{Ae}' = D_{Ae} \exp(-i\omega t) \exp(i\delta), \quad (74a)$$

a zaburzenie zwyczajne dane jest wzorem

$$D_{Ao}' = D_{Ao} \exp(-i\omega t). \quad (74b)$$

Wyraz $\exp(i\delta)$ uwzględnia różnicę fazy między tymi zaburzeniami spowodowaną przejściem przez płytkę. Zaburzenia interferują za analizatorem (zostały wytworzone z wiązki liniowo spolaryzowanej przez polaryzator P, analizator A sprowadza je do wspólnej płaszczyzny drgań).

$$D_A' = D_{Ae}' + D_{Ao}' = D_P [\sin\alpha \sin\beta + \cos\alpha \cos\beta \exp(i\delta)] \exp(-i\omega t). \quad (75)$$

Intensywność za analizatorem wynosi

$$I_A = D_A' D_A'^* = I_P [\cos^2\alpha\cos^2\beta + \sin^2\alpha\sin^2\beta + \frac{1}{2} \sin 2\alpha\sin 2\beta\cos\delta] . \quad (76)$$

Umieszczenie płytki dwójłomnej między P i A uzależnia intensywność światła na wyjściu od różnicy fazy $\delta = 2\pi l/\lambda$ między zaburzeniem nadzwyczajnym i zwyczajnym.

Przeprowadźmy analizę wpływu kątów α i β na intensywność. Wyznamy warunki, przy których uzyskuje się maksymalny kontrast prążków oraz maksymalną wartość intensywności światła przechodzącego. Wzór (76) można przekształcić do postaci

$$I_A = I_P [\cos^2(\alpha + \beta) + \sin 2\alpha\sin 2\beta\cos^2(\delta/2)] . \quad (77)$$

Rozpatrzmy najpierw przypadek, kiedy płaszczyzny drgań P i A leżą w tej samej ćwiartce podziału kąowego, tzn.

$$\sin 2\alpha\sin 2\beta > 0. \quad (78)$$

Z uwagi na zmiany δ otrzymuje się

$$I_{Amax} = I_P [\cos^2(\alpha + \beta) + \sin 2\alpha\sin 2\beta], \quad (79a)$$

$$I_{Amin} = I_P \cos^2(\alpha + \beta). \quad (79b)$$

Jasny prążek występuje gdy

$$\delta = 2\pi l/\lambda = 2m\pi; m = 0, +/-1, +/-2, \dots \quad (80a)$$

$$l_j = m\lambda . \quad (80b)$$

Ciemny prążek występuje dla

$$l_c = (\lambda/2) + m\lambda . \quad (80c)$$

Maksymalny kontrast $C = 1$ prążków występuje gdy spełniony jest warunek

$$\cos(\alpha + \beta) = 0, \quad (81a)$$

skąd

$$\alpha + \beta = (\pi/2) + m\pi. \quad (81b)$$

Wtedy $I_{\min} = 0$, a $I_{\max} = \sin 2\alpha \sin 2\beta$. Najwyższą intensywność prążka otrzymuje się gdy

$$|\sin 2\alpha| = 1 \quad \text{oraz} \quad |\sin 2\beta| = 1, \quad (82a)$$

co w połączeniu z poprzednimi wynikami daje

$$\alpha = \beta = \pi/4 \quad \text{lub} \quad \alpha = \beta = 3\pi/4. \quad (82b)$$

Płaszczyzny drgań P i A powinny być więc równoległe i tworzyć kąt $\pi/4$ z płaszczyzną przechodzącą przez oś optyczną płytki.

Z podobnej analizy dla kątów α i β leżących w różnych ćwiartkach, tzn.

$$\sin 2\alpha \sin 2\beta < 0 \quad (83)$$

wynika, że optymalne warunki występują gdy płaszczyzny drgań wektora D polaryzatora (D_P) i analizatora (D_A) są wzajemnie prostopadłe i tworzą z płaszczyzną przechodzącą przez oś kryształu kąt $\pi/4$. Przykładowo, jeśli $\alpha = \pi/4$ i $\beta = 3\pi/4$, wtedy ciemny prążek spełnia zależność

$$I_c = m\lambda, \quad m = 0, +/-1, +/-2, \dots \quad (84a)$$

a jasny prążek

$$I_j = (\lambda/2) + m\lambda. \quad (84b)$$

Tak więc prążki ciemne i jasne dla położenia P i A równoległych i skrzyżowanych względem siebie zamieniają się miejscami.

Z wyprowadzonego wzoru ogólnego (76) wynika, że I_A jest funkcją kąta obrotu analizatora β . Jeżeli $\cos \delta = 0$, tzn. $\delta = (\pi/2) + m\pi$, oraz $\cos \alpha = \sin \alpha$; tzn. $\alpha = \pi/4$ lub $3\pi/4$, wówczas $I_a = I_p/2$, niezależnie od kąta β . W tym przypadku mamy polaryzację kołową i obrót analizatora nie zmienia intensywności światła na wyjściu. Dla innych wartości kątów δ i α obrót analizatora zmienia I_A (patrz również poprzednie części wykładu dotyczące matematycznych opisów polaryzacji).

Płytki opóźniające (fazowe)

Fazowe płytki opóźniające wykonuje się z materiałów anizotropowych w postaci płytek płaskorównoległych o płaszczyznach tworzących wyciętych równoległe do kierunku osi optycznej. Przy prostopadłym padaniu światła na płytkę na wyjściu otrzymuje się, w zależności od parametrów konstrukcyjnych, określone przesunięcie fazowe między składowymi wektora pola elektrycznego. Jedna ze składowych doznaje opóźnienia fazowego względem drugiej, stąd nazwa „płytki opóźniająca”.

Gdy światło propaguje się wzdłuż jednej z osi głównych kryształu, np. osi z, w kierunkach x i y mamy dwa zaburzenia składowe spolaryzowane liniowo, wzajemnie prostopadle. Ponieważ współczynniki załamania wzdłuż osi x i y są różne (n_1, n_2), składowe propagują się z różnymi prędkościami c_0/n_1 i c_0/n_2 . Jeśli $n_1 < n_2$, oś x jest tzw. osią szybką (szybsza propagacja światła w ośrodku o mniejszym współczynniku załamania). Dla płytki o grubości d opóźnienie fazowe między składowymi wynosi $(n_2 - n_1)k_0d = 2\pi d(n_2 - n_1)/\lambda_0$. W przypadku ogólnym, gdy na płytkę pada wiązka spolaryzowana liniowo o dowolnym azymucie, w wyniku superpozycji składowych otrzymuje się polaryzację eliptyczną.

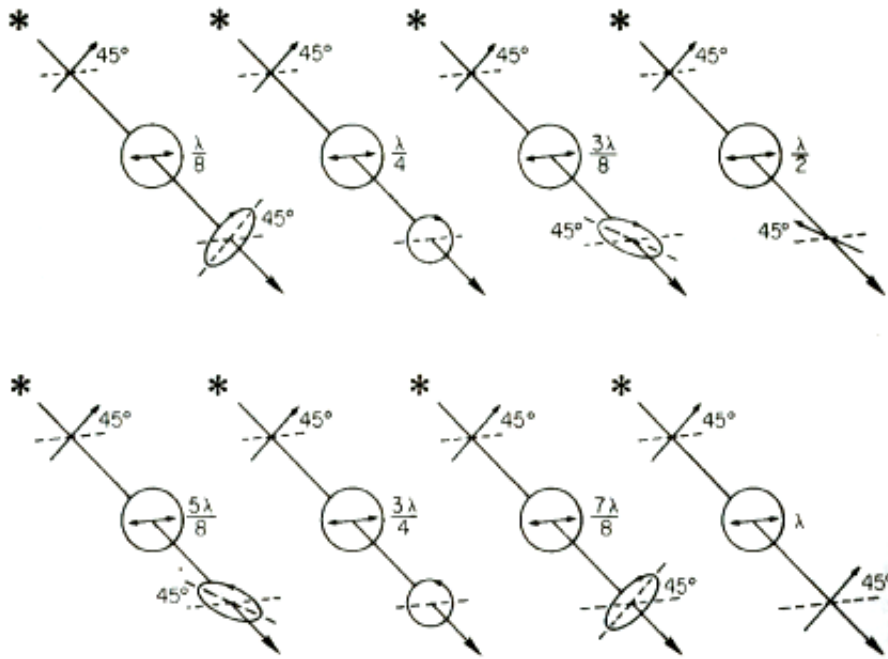

Rys. 20 Dwie płytki płaskorównoległe wycięte z kwarcu i sklejone w sposób subtraktywny (osie optyczne płytek wzajemnie prostopadle).

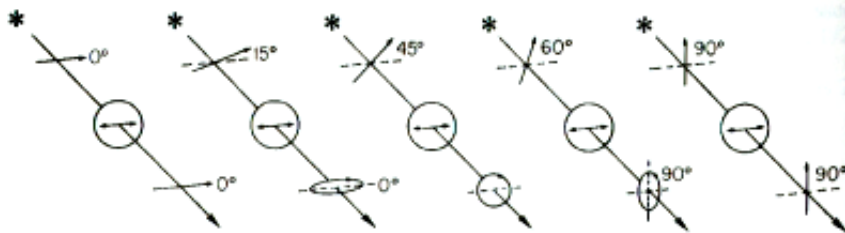
Współczynniki załamania, przykładowo dla miki, wynoszą 1.599 i 1.594 dla $\lambda_0 = 633$ nm i wprowadzane przesunięcie fazowe wynosi około 15.8π radianów/mm grubości materiału. Tak więc folia o grubości $63.3 \mu\text{m}$ będzie spełniała rolę półfalówki. Szczególnie wygodnym materiałem do wykonywania płytek opóźniających jest kwarc krystaliczny. Płytki wykonuje się zazwyczaj w postaci dwóch płytek o płaszczyznach tworzących wyciętych równoległe do osi optycznej i sklejonych subtraktywnie, patrz rys. 20.

Promień biegnący w pierwszej płytce jako promień zwyczajny staje się promieniem nadzwyczajnym w drugiej płytce i wypadkowa różnica drogi optycznej między promieniami za płytką wynosi $(n_e - n_o)(l_2 - l_1)$. Zależy ona od dwójłomności materiału $n_e - n_o$ oraz różnicy grubości płytek $l_2 - l_1$, którą można zmieniać w pewnym zakresie przez pochylenie zespołu płytek.

Rys. 21 pokazuje wpływ płytek dwójłomnych o różnej grubości na stan polaryzacji na wyjściu. Na wszystkich rysunkach wiązka padająca ma polaryzację liniową o azymucie 45° .

Rys. 21 Stany polaryzacji światła po przejściu przez płytkę dwójłomną wprowadzającą skokowe wartości różnicy dróg optycznych. Płytkę o poziomej szybkiej osi.

Rys. 22 Zmiana polaryzacji na wyjściu ćwierćfalówki w funkcji azymutu wejściowej polaryzacji liniowej.

Najczęściej spotykane płytki opóźniające to:

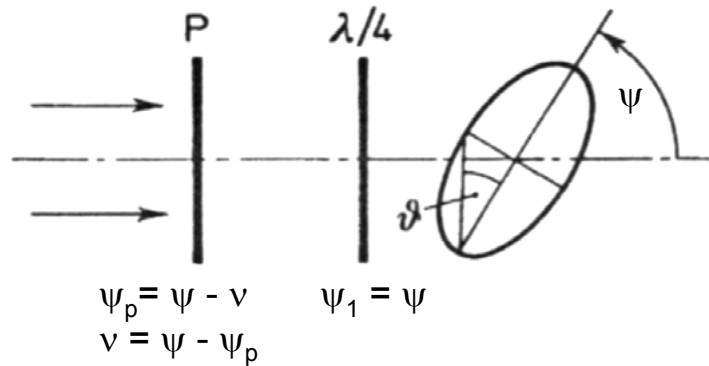
Ćwierćfalówka

wprowadzająca przesunięcie fazowe między składowe równe $\pi/2$ lub nieparzystej wielokrotności $\pi/2$. Ćwierćfalówkę stosuje się do wytwarzania dowolnego stanu polaryzacji światła. W szczególnym przypadku jest to polaryzacja kołowa – uzyskuje się ją gdy oś szybka lub wolna płytki tworzy kąt $\pm 45^\circ$ z płaszczyzną polaryzacji liniowej wiązki.

Rys. 22 pokazuje wpływ ćwierćfalówki na polaryzację, gdy oś szybka płytki (w kryształach dodatnich, $n_e > n_o$, oś szybka jest prostopadła do osi optycznej) leży w płaszczyźnie poziomej, a azymut polaryzacji liniowej wiązki padającej zmienia się od 0° do 90° .

Dla zerowego azymutu przechodzi tylko promień zwyczajny (kryształ dodatni), stan polaryzacji nie ulega zmianie. Przy wzroście azymutu polaryzacji liniowej wiązka staje się spolaryzowana eliptycznie, oś główna pokrywa się z kierunkiem szybkiej osi płytki; $\tan \nu = b/a$. Przy azymucie 45° mamy polaryzację kołową prawoskrętną; przy dalszym wzroście azymutu, między 45° a 90° – polaryzację eliptyczną (tym razem oś duża elipsy jest równoległa do osi wolnej płytki). Przy azymucie polaryzacji liniowej równym 90° wiązka jest spolaryzowana liniowo, a przy dalszym jego wzroście stany polaryzacji powtarzają się i są symetryczne względem wolnej osi, a kierunek skrętności zmienia się z prawo na lewoskrętny.

Na rys. 23 pokazano schemat układu do wytwarzania dowolnego stanu polaryzacji eliptycznej.

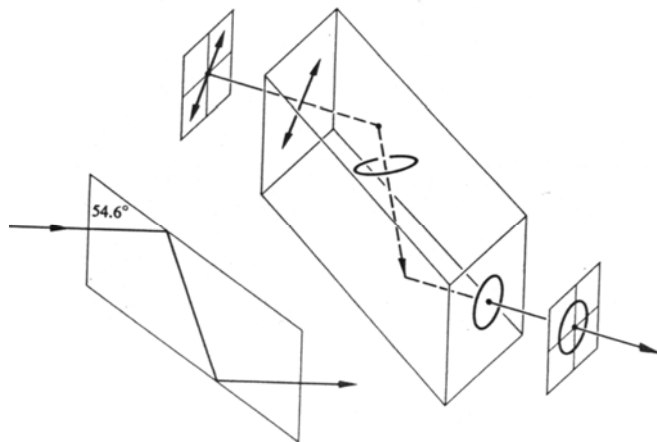

Rys. 23 Wytwarzanie dowolnego stanu polaryzacji eliptycznej.

Na rysunku oznaczono, kolejno, azymuty polaryzatora $\psi - \nu$ i ćwierćfalówki ψ . Te dwa elementy tworzą polaryzator eliptyczny. Na jego wyjściu otrzymuje się polaryzację eliptyczną o azymucie osi głównej ψ (determinowanym przez azymut ćwierćfalówki) i eliptyczności ν . Modulacji azymutu ($\nu = \text{const}$) dokonuje się przez jednoczesny obrót polaryzatora i ćwierćfalówki, natomiast zmianę eliptyczności ($\Psi = \text{const}$) realizuje się przez obrót polaryzatora.

Płytkę $\lambda/4$ stosuje się do analizy stanów polaryzacji – przekształca ona (patrz poprzednia część wykładu) światło spolaryzowane eliptycznie na spolaryzowane liniowo (oś szybka powinna pokrywać się z dużą osią elipsy stanu polaryzacji) i vice versa. Szeroko stosowana w elipsometrii do pomiaru grubości i współczynnika załamania cienkich warstw, do pomiaru dyspersji, dichroizmu kołowego lub naprężeń, w mikroskopii i interferometrii polaryzacyjnej.

Możliwa jest konstrukcja ćwierćfalówki achromatycznej w postaci tzw. rombu Fresnela lub rombu Mooney'a. Rys. 24 przedstawia schematycznie zasadę pierwszego z tych rozwiązań.

Rys. 24 Schemat budowy i działania ćwierćfalówki achromatycznej – tzw. rombu Fresnela.

W szkłe o współczynniku załamania 1.51 przy kącie padania 54.6° ($\theta_i > \theta_c = \arcsin(1/1.51) = 41.47^\circ$) uzyskuje się przesunięcie fazowe między ortogonalnymi składowymi równe 45° . Dwukrotne całkowite wewnętrzne odbicie daje przesunięcie fazowe 90° . Przy azymucie polaryzacji linowej wiązki padającej równym 45° , po pierwszym odbiciu w szkłe uzyskuje się polaryzację eliptyczną, a po drugim odbiciu – polaryzację kołową. Wartość opóźnienia fazowego jest prawie stała w stosunkowo szerokim paśmie widmowym – stąd nazwa „ćwierćfalówka achromatyczna”.

Półfalówka

wprowadza przesunięcie fazowe π między zaburzenia składowe. Stosowana jest głównie do zmiany azymutu polaryzacji liniowej (patrz poprzednia część wykładu). Przykładowo, gdy płaszczyzna drgań (przepuszczania) polaryzatora tworzy kąt z płaszczyzną przechodzącą przez oś optyczną kryształu, wówczas za płytką półfalową otrzymuje się polaryzację liniową o płaszczyźnie drgań położonej symetrycznie względem płaszczyzny zawierającej oś optyczną. Dla kąta 45° mamy obrót o 90° .

Płytką $\lambda/2$ zmienia kierunek skrętności (obrotu wektora elektrycznego) światła spolaryzowanego eliptycznie lub kołowo.

Falówka

wprowadza przesunięcie fazy 2π między zaburzenia składowe. Z analizatorem półfalówka tworzy bardzo czuły układ do analizy światła białego.

Gdy analizator jest skrzyżowany względem kierunku liniowej polaryzacji światła padającego, a płytka falowa jest obracana wokół kierunku wiązki padającej, obserwuje się wyraźne zmiany barwy światła przechodzącego. Dla pewnego położenia wygaszane są barwy zielona i żółta, a przepuszczane barwy niebieska i czerwona tworzą barwę purpurową. Nieznaczny obrót płytki falowej powoduje zmianę barwy na czerwoną lub fioletową. Zastosowanie: dokładna wizualna ocena różnicy dróg optycznych i dwójłomności mikroobiektów.

Kompensatory

Umożliwiają płynną zmianę przesunięcia fazowego między składowymi, a następnie interferującymi falami.

Uzasadnienie nazwy – element o zmiennym opóźnieniu fazowym kompensuje opóźnienie wprowadzane przez obiekt badany.

Główne typy kompensatorów:

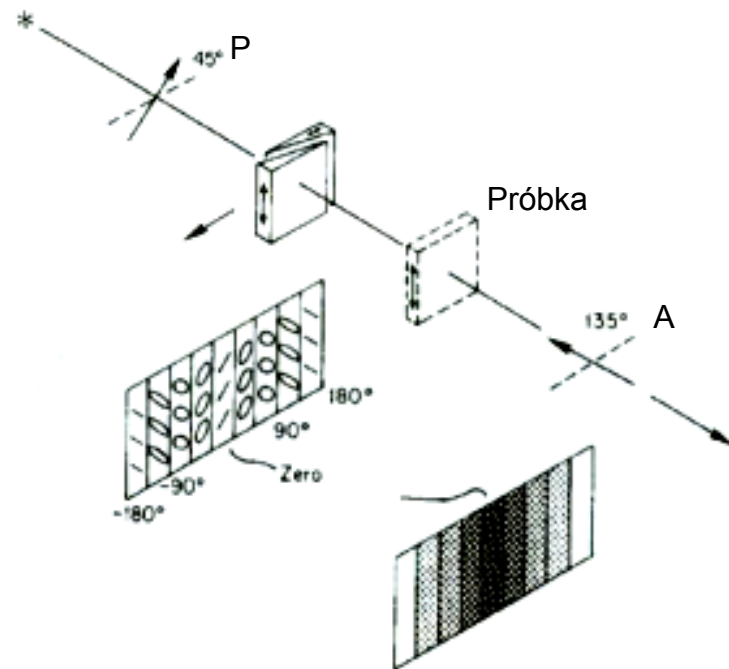
- ◆ Babineta i Soleila: zmiana długości przejścia wiązki przez materiał dwójłomny,
- ◆ Senarmonta: ćwierćfalówka i obrotowy analizator do kompensacji zmiennej eliptyczności wiązki,
- ◆ Berek, Eringhousa: zmiana drogi w materiale dwójłomnym poprzez zmianę kąta padania wiązki,
- ◆ modulatory elektrooptyczne i piezooptyczne – kontrola dwójłomności za pomocą pola elektrycznego i ciśnienia.

Kompensator Babineta

W pierwszym klinie zaburzenie nadzwyczajne drga w płaszczyźnie poziomej (zawierającej oś optyczną) i w kwarcu jest opóźnione względem zaburzenia zwyczajnego (kwarc, $n_e > n_o$). Po wejściu do drugiego klina zaburzenie o poziomej płaszczyźnie drgań staje się zwyczajnym i jest przyspieszane w stosunku do zaburzenia drgającego w płaszczyźnie pionowej. Całkowite opóźnienie jest proporcjonalne do $(d_1 - d_2)(n_e - n_o)$.

Skrzyżowany polaryzator i analizator w świetle monochromatycznym dają ciemne i jasne prążki; w świetle białym – prążki barwne (poza przypadkiem zerowego opóźnienia).

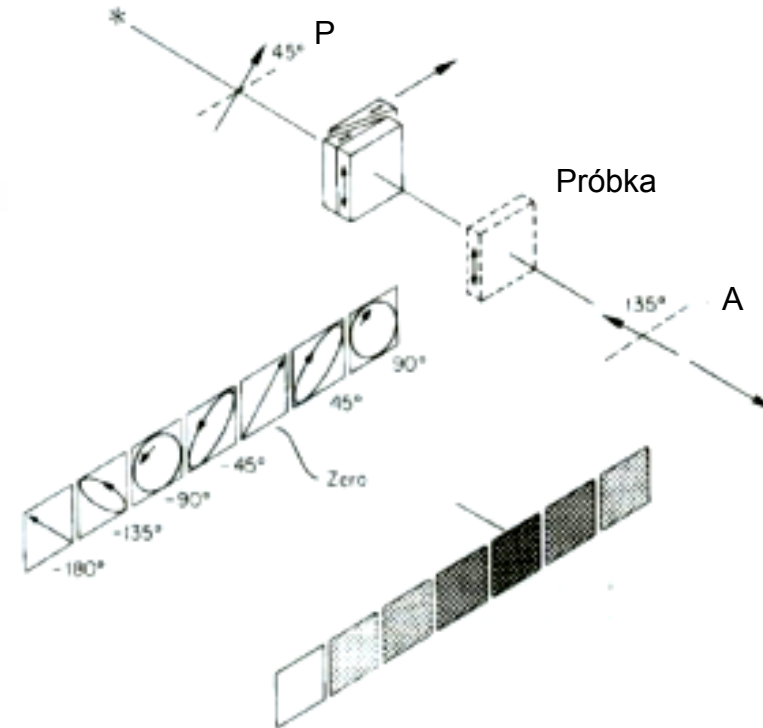
Linia odniesienia jest naniesiona na nieruchomy klin i pozostaje w środku pola widzenia. Powinien być również oznaczony kierunek osi optycznych i kierunek ruchu klina odpowiadający dodatniemu lub ujemnemu przyrostowi fazy.

Rys. 25 Schemat układu polaryzator – kompensator Babineta – analizator do pomiaru opóźnienia wprowadzanego przez próbkę. Detekcja w polu prążkowym.

Kompensator Soleila

(nazywany czasami kompensatorem Babineta-Soleila)

Rys. 26 Schemat układu polaryzator – kompensator Soleila – analizator do pomiaru opóźnienia wprowadzanego przez próbkę. Detekcja w polu jednorodnym.

Stosunek grubości bloków kwarcowych (jeden składa się z nieruchomego i ruchomego klina) jest taki sam w całym polu widzenia. Kompensator wytwarza polaryzację eliptyczną o zmiennych parametrach w funkcji przesunięcia ruchomego klina. Główna zaleta: możliwość stosowania detekcji fotoelektrycznej.

Kompensator Senarmonta

Często stosowany do wyznaczania eliptyczności polaryzacji, gdy położenie osi elipsy jest stałe. Składa się z płytki ćwierćfalowej i obrotowego analizatora.

Składowe polaryzacji eliptycznej rozłożone na równoległą i prostopadłą do osi elipsy są wzajemnie przesunięte w fazie o $\pi/2$. Gdy któraś z osi płytki $\lambda/4$ będzie równoległa do głównej osi elipsy, wtedy polaryzacja eliptyczna zamieniana jest na liniową. Analizator jest stosowany do wygaszania tej polaryzacji liniowej i ustalenia jej azymutu.

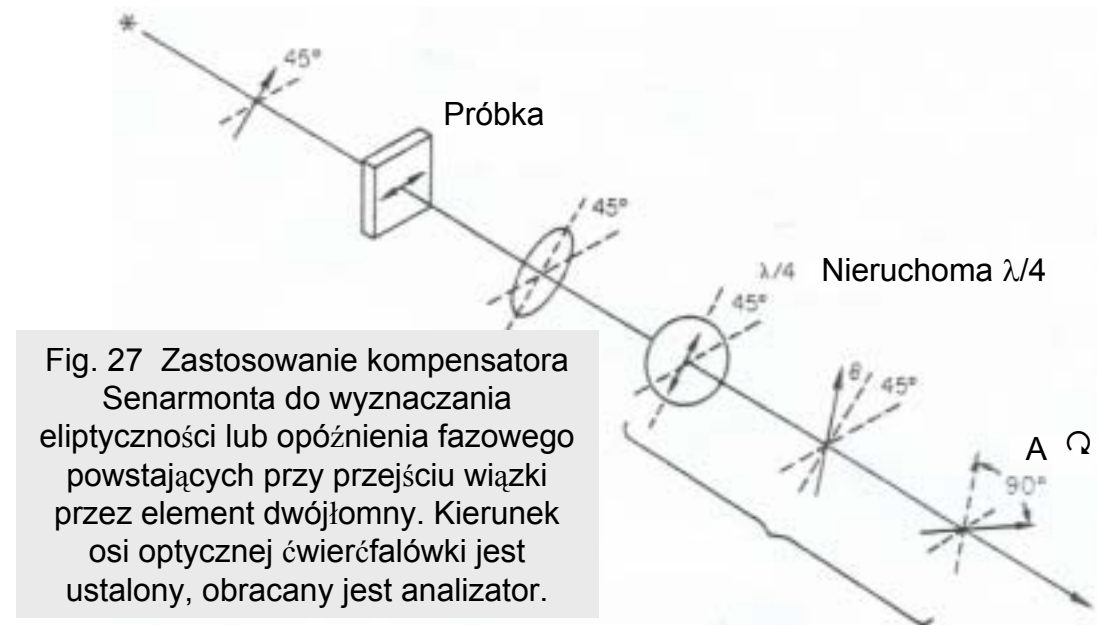

Fig. 27 Zastosowanie kompensatora Senarmonta do wyznaczania eliptyczności lub opóźnienia fazowego powstających przy przejściu wiązki przez element dwójłomny. Kierunek osi optycznej ćwierćfalówki jest ustalony, obracany jest analizator.

Kompensatory pochylne

Kompensator Berek

Płytkę płaskorównoległą o grubości d i osi optycznej prostopadłej do powierzchni tworzących płytki. Przy padaniu wiązki wzdłuż normalnej do płytki – brak wpływu dwójłomności (wiązka propaguje się wzdłuż osi optycznej). Gdy płytkę zostanie pochylona – światło nie biegnie już wzdłuż osi optycznej i powstaje różnica faz

$$\delta = k d n_o \{ [1 - (\sin^2 i) / n_o^2]^{1/2} - [1 - (\sin^2 i) / n_e^2]^{1/2} \}$$

Kompensator ten umożliwia pomiar różnicy dróg optycznych rzędu kilku długości fali.

Kompensator Eringhausa

Dwie płytki sklezione subtraktywnie. Oś obrotu pokrywa się z jednym z kierunków wektora $\mathbf{D}$. Pochylenie wprowadza wzajemne przesunięcie fazy między składowymi (wzór jak w przypadku kompensatora Berek). Możliwość kompensacji dróg optycznych nawet powyżej 100λ .

